

Srečanja z našimi poslanci

Vse manj velikih družin

Tovarišica Dr. Lidija ANDOLSEK-JERAS se je rodila 1. 1929 v Velikih Laščah. Specialistka je za ginekologijo in porodništvo in predstojnica inštituta za načrtovanje družine pri ginekološki kliniki v Ljubljani. Od leta 1960 se ukvarja s problemi načrtovanja družine in je avtorica več kot 50 strokovnih in poljudno znanstvenih člankov ter razprav, ki obravnavajo probleme načrtovanja družine, splava, sterilizacije in kontracepcije. Strokovno se je izpopolnjevala v Angliji in ZDA ter je sodelovala na številnih domačih in mednarodnih konferencah, kongresih in simpozijih.

Opravljalna je različne družbene funkcije. Bila je odbornica občinske skupščine Ljubljana Moste-Polje, članica republiškega zdravstvenega centra, sedaj je poslanka socialno zdravstvenega zbora SRS v volilni enoti Moste-Polje.

KAKO BI TOREJ ZMANJSALI ŠTEVILO AVTOMOBILOV?

Kadar bomo razvili primerno družbeno skrb za vse otroke, bo tudi otrok več, čeprav bo tudi avtomobilov več. Manj otrok je odraz dejstva, da otrok predstavlja precejšen strošek za družino in da je zato razdelitev bremen med družino in družbo za otroke zelo pomembna.

KAJ BO POMENIL ZAKON O PREKINITVI NOSEČNOSTI?

Ker sodelujem v pripravah zanj, lahko povem, da je pripomb na osnutek zakona precej. Za ene je prester, za druge preveč liberalen. Zakon sam, pa naj splav dovoli ali prepove, je premalo. Potrebna je pravilna, pravočasna splošna in spolna vzgoja ter predvsem odgovornost za naše medsebojne odnose. Taka odgovornost je tudi osnova za načrtovanje družine s sredstvi, ki so za žensko manj škodljivi kot splav. Čeprav sem osebno proti splavu, menim, da ga moramo v tem trenutku še tolerirati.

ALI ZAKONIK O DRUŽINI V DOVOLJ VELIKI MERI ŠČITI OTROKE?

Nekatera vprašanja s tega področja so še vedno odprta. Zakonik bi moral v večji meri zaščititi otroke. V tem pogledu bi moral urejati poleg odnosov med družinskimi člani tudi odnose in odgovornost družbe in družine predvsem v odnosu do otroka. Otrok naj bi bil tisti, za katerega pripravljamo ta zakonik. Zakonik naj bi tudi urejal materialno in moralno odgovornost roditeljev do otroka in pravico in dolžnost družbenih služb, da v korist otroka lahko posežejo v družinske razmere, kadar je to potrebno.

OTROCI BODO ZAŠČITENI, KAJ PA OSTARELI? BO AKCIJSKI PROGRAM POMOČI DOVOLJI?

Skupini, ki ne sodelujeta aktivno v proizvodnji, sta na svojstven način še vedno zanesljivi. Zanj sta leta smo vendarle že nekaj napravili za otroke, o starejših pa smo šele začeli razmišljati. Pri oblikovanju akcijskega programa za ostarele smo ugotovili, da ni pomembna le materialna preskrbljenost starega človeka, ampak da so prav tako pomembne vse druge oblike in ukrepi, ki bi staremu človeku omogočili čimdalje in čim zadovoljnejše življenje v okolju, na katerega je navezan.

KAJ MENITE KOT ZDRAVSTVENA DELAVKA O ZDRAVSTVU PRI NAS?

Lani je po dolgotrajni in zelo zavzeti razpravi republiška skupščina sprejela zakon o zdravstvu in zakon o zdravstvenem zavarovanju in obveznih oblikah zdravstvenega varstva prebivalstva. Zakona ne pomenita le nekega prenosa pristojnosti z zveze na republiko, temveč nadaljnji korak v razvijanju samouprave zavarovancev, torej omogočata zavarovancem, da vse bolj odločajo o zagotovitvah materialnih možnosti in o obsegu pravic. V tem procesu so izredno pomembni statuti skupnosti zdravstvenega zavarovanja in vsi drugi akti, s katerimi so opredeljene pravice in obveznosti zavarovancev. Prav tako daje ta zakonodaja osnove za to, da bodo zdravstvo in zdravstveni delavci priznani kot enakovredni udeleženci družbene reprodukcije.

JE ZDRAVSTVENO VARSTVO PRI NAS ZADOVOLJIVO?

Če pogledamo vrsto poprečnih kazalcev, ki kažejo zdravstveno stanje prebivalstva, potem lahko rečemo, da je zadovoljivo. Vendar nas to ne sme zavajati, ker so v tem poprežju še razlike. Zdravstvena služba ni povsod enakomerno razvita, imamo »bogatejšo« in »revnejšo« skupnosti zdravstvenega zavarovanja, slabo in dobro opremljene zdravstvene ustanove, zadovoljivo in nezadovoljivo organizirano zdravstveno službo, manjkajo nam strokovni delavci in podobno.

OCENA »ZADOVOLJIVO« VELJA ZA ZAVAROVANJE DELAVCEV. KAJ PA KMETJE?

Vprašanje kmečkega zavarovanja bo treba reševati skupaj z drugimi nerešenimi vprašanji, ki zadevajo kmečko prebivalstvo v celoti. Zato seveda ne moremo biti zadovoljni – in naš srednjeročni načrt bo moral tudi za zdravstvo predvideti ukrepe, da bo stanje izboljšano.

KLINIČNE BOLNICE SO BILE PRED CASOM V ZELO NEZAVIDLIVEM POLOŽAJU. V ČIGAVO SKODO JE BILA OPRAVLJENA USPEŠNA SANACIJA?

Ne bi rekla, da je šla sanacija kliničnih bolnic na škodo oskrbe bolnikov in kvalitete dela. Strokovni del zdravljenja prav gotovo ni slabši, oskrba bolnikov pa je seveda drugačna na novih oddelkih kot v starih, kjer leži tudi po 10–20 ljudi v eni sobi, ali še huje, po dva v eni postelji. Prav zato je nujno, da najdemo finančna sredstva, s katerimi bi dogradili prepotreben klinični center.

KAKŠNI SO DOHODKI ZDRAVSTVENIH DELAVCEV?

Mislím, da niso v redu. Zato vsi, ki imajo priložnost, bežijo iz zdravstva. Te možnosti pa so redke zaradi specifične poklica. Ljudje so napačno informirani, ker je celoten zaslužek zdravstvenega osebjaja za redno delo, ambulantno in dežurne službe prikazan vedno kot zaslužek v rednem delovnem času. Vsak zdravstveni delavec bi moral biti pošteno plačan za svoje redno delo, pa se nihče ne bi poganjal za honorarne popoldanske zaposlitve.

Na splošno lahko rečem, da so se zadnje leto dohodki v zdravstvu izboljšali: le srednje medicinsko osebje, ki ne posreduje skrb za bolnike, je po mojem mnenju nagrajevano neprimerno.

KJE DELATE BOLJ ANGAŽIRANO – V SKUPŠČINI ALI INSTITUTU?

Težko se je opredeliti na tako alternativna vprašanja. Obeh nalog se ne da dobro primerjati; seveda pa živim z inštitutom bolj kot s čimerkoli, saj sem v njem pravzaprav od jutra do večera. Problemi, s katerimi se ukvarjamo, so mi blizu ne samo strokovno, temveč tudi človeško. Sem ženska, žena in mati in razumem težave, ki tarejo današnjo žensko, čisto razpeto med obveznostmi v službi in dolžnostmi v družini. Ker pa se inštitut bori tudi s problemi, ki niso strogo medicinski, že na samem delovnem mestu pravzaprav delam kot družbeni delavec.

KAKŠNE VRSTE ČLOVEK STE?

Sem velik realist in tako sprejemam tudi ljudi. Zato sem prikrajsana za marsikaj lepega. Po drugi strani pa mi je prihranjeno precej razočaranj. Imam rada poštene, odkritosrčne ljudi. Zaradi resnicoljubnosti se mlahko večkrat tudi neprijetna. Mislím, da mora imeti človek hrbenico in da mora trdno stati za stvarmi, ki jih zastopa.

KAJ BI – PO VSEH NAŠIH VPRAŠANJH – VPRAŠALI VI?

Kot zdravstvena delavka bi imela več vprašanj, pa bi z njimi spravila tiste, ki bi morali odgovoriti nanje, v precejšnjo zadrego. Recimo – kdaj bomo dogradili klinični center, kdaj bomo začeli graditi onkološki inštitut, medicinsko fakulteto itn. Pa bom vprašala raje kot občanka, ki se vsak dan vozi s Kodeljčevega v mesto. Ali so kakšni izgledi, da bi pred progo v Mostah že končno vendarle dobili semafor. Tudi po 12–15 minut čakanja »v špiči«, da pridemo s Kodeljčevega na Zaloško cesto. Ali je res neuresničljivo, da bi večkrat videli na tem križišču prometnega miličnika.

Dogovore premalo spoštujemo

organizacij zahteval le neko trajnejšo orientacijo, ki jo lahko nudi le solidno pripravljen načrt.

Kaj mislite o monetarni reformi in konvertibilnosti?

Naša ekonomska situacija je nujno terjala razvednotenje domače valute. Po tem ukrepu pa seveda položaj za vse ne bo rožnat. Če govorim za Litijo, bo reforma vsaj v začetku prizadela predelavo, ki uvaža 90 % surovin, ter tovarno usnja, ki uvaža 50 % surovin. Konvertibilnost je tesno povezana z uspešnim razvojem funkcioniranja ekonomskega sistema. Mislím, da bomo dosegli konvertibilnosti domače valute le z iz-

našanja funkcij povzročil tudi večjo odgovornost za izvajanje stabilizacijskega programa.

Kaj so storili delovni kolektivi ob devalvaciji?

Težko je reči, kaj je pravilno, vendar so v naših kolektivih tako ravnali, kot v večini podjetij: pričeli so se statično preračunavati, kje so v sedanji situaciji. Nekateri so v tej računalniški mrzlici povečali zaloge, moram pa tudi reči, da so nekateri delovni kolektivi kljub slabim devalvacijskim zgledom napravili tudi resne napore pri iskanju ustreznih rešitev znotraj svojih podjetij. Poudariti je treba, da so možnosti iskanja rešitev v človeškem faktorju minimalne in da ta proces ne bo tako lahak.

Se strinjate s prenosom funkcij federacije?

Vsekakor, saj je nemogoče efektivno in racionalno voditi in usmerjati tako različne strukture iz enega centra.

Kaj so glavni problemi litijske občine?

Prepričan sem, da jih je več. Kljub kriterijem zakona sodi občina v manj razvita območja. Kot taki ji res pritičejo vsi problemi le teh – infrastruktura, stanovanja, premajhne kapacitete šolstva in temu ustrezen osip, kadri in kmetijstvo.

Omenili ste kadre. Ali si v občini prizadevate širše izvajati načela kadrovske politike in kadrovanja?

Prizadevamo si zelo, efekti pa žal niso vedno aдекватni tem naporom. Naš kadrovski potencial ni velik, vendar delamo s skupino mladih ljudi, za katere mislimo, da bo postala zelo dobra ekipa. Trenutno nam najbolj primanjkuje ekonomistov. Čeprav sedaj štipendirajo podjetja z večjim posluhom, imajo še vedno dosti težav. Ljubljana je zelo blizu. Še ko sem bil predsednik občinske skupščine v Litiji, sem si prizadeval graditi in razvijati v okvirih ki jih v Litiji imamo in jih obvladam. V bistvu to politiko nadaljujem.

Prav gotovo ste pregledali osnutek razvoja SR Slovenije od 1971–1975. Kaj mislite o teh dokumentih?

Srednjeročni načrt je dovolj ambiciozen, če predpostavljamo, da predvideva leta 1975 3.000 dolarjev nacionalnega dohodka na prebivalca. Menim pa, da gredo prepočasni procesi, ki jih načrt predvideva. Gre predvsem za integracije, grupiranje gospodarstva po panogah, združevanje sredstev, napore pri iskanju novih tehnologij itn. Svet strahotno napreduje, celotna nacija pa se tega premalo zaveda. Delamo še vedno s premajhnim tempom in neustrezno kvaliteto. V našem ravnanju je nasploh preveč humanizma in socialne tam, kjer za to ni mesta; zato pogosto izostajajo tudi pravi efekti. Napak je, da se teh spoznanj zavedajo samo strokovnjaki, medtem ko v skupnih naporih neposredni proizvajalec premalo sodeluje, kar je skoraj razumljivo, saj je pogosto neobveščen in ne dovolj izobražen. V tako koncipiranem osveščanju bi morala večjo vlogo opraviti tudi množična komunikacijska sredstva.

Kaj mislite o sodelovanju občinskih skupščin in republiške skupščine in kaj predstavlja v teh odnosih poslanec?

Odgovor na drugi del vprašanja ustreza tudi prvemu delu: oboje še ni dovolj izkoriščeno. Sicer sodelujemo v razpravah samoupravnih organov občinske skupščine in na strokovnih kolegijih nekaterih podjetij, vendar nas, ne vem po čigavi krivdi, vsi ti organizmi premalo angažirajo v celotnem skupščinskem mehanizmu.

Sporazumi in dogovori?

Premalo jih spoštujemo. Predvsem v tistih primerih, ko je kristalno jasen splošni ali celo nacionalni interes, marsikaj ni razumljivo. Zlobni jeziki trdijo, da bi bil v elektrogospodarstvu dosežen sporazum že na začetku, če ne bi bilo direktorjev oz. prestižnega vprašanja o sedežu podjetja. V takih primerih bi moral imeti izvršni svet SRS na voljo več pooblaštil, skupščina pa bi morala taka pomembna vprašanja preprosto urediti z zakonom.

KAKŠNA JE DRŽUBENA VLOGA INSTITUTA?

Od letos je inštitut samostojen zdravstveni zavod v sklopu kliničnih bolnic. Rojstvo inštituta je leto 1960, ko je kot majhen oddelek v okviru ginekološko-porodniške klinike pričel

Dr. Lidija Andolšek-Jeras

z delom na področju zanositve in preprečevanja splava. V nadaljnjih letih je njegova dejavnost prešla na področje pedagoške vzgoje in splošne zdravstvene prosvete. Na inštitutu smo vodili posebne tečaje za študente medicine, sestre in tudi za starejše zdravnike ter jih seznanjali s problemi načrtovanja družine, z novimi metodami kontracepcije in pomoči zakoncem, ki ne morejo imeti otrok. Ko smo pričeli proučevati tudi primernost teh novih metod v naših življenjskih pogojih, smo se posredno vključili tudi v mednarodno raziskovalno sodelovanje. Če združimo vse povedano, vidimo, da opravlja inštitut tudi obsežne naloge splošnega in posebnega družbenega pomena.

DA DREGNEMO TAKOJ V OSJE GNEZDO: KAJ JE VZROK PADCU NATALITETE PRI SLOVENSKEM NARODU?

Zgrešena je miselnost, da na to vplivajo splavi in celo kontracepcija, ker so v Sloveniji pričela upadati rojstva že konec prejšnjega stoletja. Vzroki za to so v spremenjenem načinu življenja kmečkega prebivalstva, ki se je zaposlilo v mestih. Zunaj doma se je zaposlilo veliko žensk in v tem času in okolju si ljudje želijo manj otrok tudi zato, ker bi jim radi nudili boljše življenje, kot so ga imeli sami.

Tovariš Stane PUNGERČAR je bil rojen leta 1919 v šentjernejem na Dolenjskem. Dolga leta je delal na področju socialnega zavarovanja v revirjih. Leta 1955 se je vrnil v Litijo, kjer je sodeloval pri nastajanju občine, bil do leta 1957 tajnik, nato pa do leta 1967 predsednik občinske skupščine. Leta 1967 je kandidiral za polanca, dve leti kasneje je bil ponovno izvoljen za poslanca gospodarskega zbora skupščine SRS. Ni profesionalni poslanec. Med svojim prvim mandatom je delal v gospodarstvu v Litiji, nato pa je bil izvoljen za predsednika občinskega sindikalnega sveta v Litiji. Je podpredsednik odbora za finance gospodarskega zbora in predsednik komisije za spremembe in dopolnitve poslovnika gospodarskega zbora SRS.

Na poti v Litijo, kjer živi in dela Stane Pungerčar, ki ga tretjega predstavljamo v naši rubriki, smo se dogovorili, da se bo pogovor sukal predvsem okrog nekaterih družbeno-ekonomskih problemov in ukrepov, ki so predmet živahnih razprav med občani v delovnih organizacijah ter družbenopolitičnih samoupravnih skupnostih.

Katere stvari, ki so sedaj v pravi v republiški skupščini, imate za najvažnejše oziroma za najpomembnejše?

Mislím, da je najpomembnejše delo srednjeročni načrt razvoja SRS od 1971–1975. Spremenjena medsebojna razmerja, povzročena z devalvacijo, bodo vsekakor vplivala na koncepte razvoja posameznih delovnih organizacij. Vključevanje v stabilizacijski program bo od delovnih

Stane Pungerčar

redno disciplino pri izpolnjevanju nalog ali s čvrsto politiko. V nadaljnjem razvoju ekonomskega sistema bo nevalgalno področje prenos ekonomskih funkcij federacije na republike. Prepričan sem, da bi te odnose hitreje in efektneje speljali, če bi bil sprejet slovenski predlog o kotizaciji, to je o načinu financiranja tistih pristojnosti, ki jih bo federacija še zadržala na principu dogovorjenega prispevka vsake republike. Istčasno mislim, da bo ta proces pre-